

4. У музычнай культуры ёсць нямала цыклаў, прысвечаных тэме пор года. Якія з іх вам знаёмыя? Як вы думаеце, чаму гэтая тэма настолькі папулярная ў творчасці кампазітараў?

5. Пазнаёмцеся з героямі ф'ябы «Зялёная птушачка» Карла Гоцы на дадатковай старонцы кампакт-дыска. Якія моманты з фрагментаў п'есы вас асабліва ўразілі? Якія вобразы здаліся найбольш запамінальнымі? Ролю якога персанажа вы хацелі б сыграць? Чаму?

Творчая майстэрня

6. Раздрукуйце на прынтары ў чорна-белым колеры найбольш упадабаныя творы аўтараў, пра якія гаварылася ў параграфу. На асобным аркушы паперы пры дапамозе клею і нажніц зрабіце з гэтых работ калаж «Пышнае барока». Дамалюйце па жаданні дэталі. Вазьміце фламастары, алоўкі ці фарбы і размалюйце асобныя фрагменты калажу.

§ 24. Суровасць і яркасць мастацтва Іспаніі

Росквіт літаратуры, тэатра, а затым і жывапісу наступіў у Іспаніі пазней, чым у іншых дзяржавах Еўропы, — у перыяд страты прэстыжу краіны сярод сусветных дзяржаў. Насуперак эканамічнаму і сацыяльнаму паслабленню ўздым творчых сіл Іспаніі быў маштабным і імклівым.

Мудрагелістасць іспанскай архітэктуры барока. Іспанскія майстры лёгка і ахвотна ўспрымаюць мову «тэатральнай» барочнай архітэктуры. Гэта звязана

з тым, што падобныя рысы — раскоша, арнаментальнасць — былі спрадвечна ўласцівы іспанскаму нацыянальнаму дойлідству. Аднак стылявой цэльнасці ў пабудовах Іспаніі не назіралася. Фасады храмаў пакрываў дыван дробнага і вычварнага дэкору. Аблічча архітэктуры ўвабрала ў сябе дэкаратыўныя элементы ўсходняга дойлідства, што ў злучэнні з барочнай раскошай пазалочаных алтароў надавала інтэр'ерам асаблівую містычнасць.

У XVII стагоддзі ў краіне ўзводзяць у асноўным культавыя пабудовы. Сваёй веліччу вылучаецца *сабор Святога Іакава*, які ўзвышаецца паміж чатырох плошчаў горада Санцьяга-дэ-Кампастэла. Гэты храм стаў трэцім па значэнні цэнтрам хрысціянскага паломніцтва пасля Іерусаліма і Рыма,

Фердынанд Касас-і-Нова. Заходні фасад сабора Святога Іакава ў Санцьяга-дэ-Кампастэла, Іспанія (1738—1750 гг.)

што тлумачыць яго вялікія памеры. Сабор будаваўся ў раманскім стылі, і толькі яго галоўны заходні фасад мае барочныя рысы. Яго ўзвёў архітэктар Фердынанд Касас-і-Нова з граніту асаблівага залаціста-вохрыстага адцення. Сабор упрыгожаны парнымі вежамі і адрозніваецца вялікай колькасцю дробнага мудрагелістага архітэктурнага дэкору.

Сабор Святога Іакава ў Санцьяга-дэ-Кампастэла мае чатыры розныя па стылі і кампазіцыі фасады. Даведайцеся пра іх у інфармацыйных крыніцах больш падрабязна. Які з фасадаў вас уразіў асабліва? Чаму?

Эмацыянальны каларыт іспанскага барока. Росквіт іспанскага жывапісу звязаны з імем Дамэнікаса Тэатакóпуласа, празванага *Эль Грэка* за яго грэчаскае паходжанне. Мастацтва Эль Грэка, якое развіваецца на мяжы XVI і XVII стагоддзяў, увабрала ў сябе візантыйскія традыцыі і дасягненні італьянскага Рэнесансу. Творы майстра настолькі ўнікальныя, што іх нельга звязаць у адзін стыль. Скажоныя прапорцыі фігур, перадача эмацыянальнасці персанажаў, стварэнне містычнага асяроддзя... Гэтыя мастацкія прыёмы характэрныя для позняга Адраджэння. Аднак па сваім духу, настроі іх можна назваць прадвеснікамі барока.

Сярод сродкаў выразнасці жывапісу вядучыя пазіцыі ў творчасці майстра атрымаў *каларыт*. Яркія фарбы на цёмным фоне ўспыхваюць дзівоснай гульнёй адценняў, часта не адпавядаючы колеру прадметаў у рэальнасці. Тэматыка твораў Эль Грэка звычайная для яго часу — гэта рэлігійныя сюжэты і партрэты. Таксама Эль Грэка з'яўляецца адным з першых мастакоў, якія пісалі асобныя карціны ў жанры пейзажа: ён адлюстравалі *Талéда*, горад, у якім жыў, *у час навальніцы*.

Да вобразу *апостала Іаана* мастак звяртаўся неаднаразова. У прыватнасці, у рабоце «*Святы апостал Іаан Багаслоў*» добра відаць асаблівасці мастацкай мовы Эль Грэка: ён паказвае прапорцыі фігуры моцна падоўжанымі, накіраванымі ўверх у гарачым парыве, складкі адзення

Эль Грэка. Від Талéда ў час навальніцы (1596—1600 гг.)

ляжаць ламанымі лініямі. Погляд Іаана ідзе па коле: слізгае па руцэ, пакрытай плашчом, і накіроўваецца да залатога келіха, дзе знаходзіцца мініяцюры змей, які раскрыў крылы ў паніцы, нібы прадчуваючы паражэнне.

Звярніце ўвагу на перадачу святла мастаком у рабоце «Святы апостал Іаан Багаслоў». Растлумачце, чаму жывапісныя якасці палотнаў Эль Грэка часта параўноўваюць з выбліскамі маланкі. У чым гэта пра-яўляецца?

Эль Грэка. Святы апостал Іаан Багаслоў (1610—1614 гг.)

Хусепе дэ Рыбера. Криваножка (1642 г.)

Рэалістычнае бачанне іспанскіх мастакоў.

Важную ролю ў жывапісе Іспаніі адыграў мастак *Хусэпе дэ Рыбэра*. Галоўнай тэмай яго творчасці была веліч духоўнага подзвігу. Цікавасць да народных нізоў выявілася ў яго карціне «*Криваножка*». У некалькі цяжкім каларыце, вытрыманым у карычневых тонах, ён перадае праўдзівы вобраз калекі бедняка. Аднак выраз твару героя сведчыць пра жыццесцвярджальную сілу яго характару.

Асаблівае месца ў развіцці іспанскага рэалізму займае *Франсіска дэ Сурбаран*. У пачатку XVII стагоддзя ў Іспаніі было папулярна пісаць садавіну, кветкі і прадметы кухоннага ўжытку. Пластычна дасканалыя плады і прадметы ў работах дэ Сурбарана пазбаўлены сувязі з паўсядзённым побытам. Прадметы ахарактарызаваны гранічна дакладна, падкрэсленыя святлом пругкія формы выглядаюць аб'ёмнымі, манументальнымі і велічнымі. Кампазіцыя работ адрозніва-

Франсіска дэ Сурбаран. Нацюрморт з лімонамі, апельсінамі і ружай (1633 г.)

ецца ўпарадкаванасцю, кожны прадмет паказаны максімальна выразна і не закрываецца «суседам». Вытанчаны і гучны каларыт выклікае пачуцці ўрачыстасці і ціхамірнасці.

Франсіска дэ Сурбаран — адзін з прадстаўнікоў караваджызму. Якія рысы збліжаюць творчасць мастака з творчасцю вялікага італьянскага жывапісца Караваджа?

Праўдзівы геній жывапісу. *Дыега Веласкес* — знакаміты іспанскі мастак, прыдворны жывапісец караля Філіпа IV і дыпламат — пражыў п'яць гадоў у турэцкай п'ячэ. Ён дасягнуў поспеху, паспрабаваўшы сябе ў жанры партрэта, жанравым жывапісе, у карцінах на гістарычныя, рэлігійныя і міфалагічныя тэмы. Вялікаму мастаку ні ў чым не было роўных. На станаўленне яго творчай манеры паўплываў жывапіс Караваджа, а як чалавек ён адрозніваўся бязлітаснай праўдзівасцю. Партрэты, што прынеслі яму славу, выразныя, прыгожыя, але выкананы без кроплі ліслінасці. Дзіўна, што пры гэтым Веласкесу ўдавалася заставацца прыдворным жывапісцам. Напрыклад, у час паездкі ў Італію ён атрымаў заказ на напісанне *партрэта Папы Рымскага Інакенція X*. Дэталёва прамалюваны адзенне пантыфіка, бляск парчовай тканіны, але яны не адцягваюць увагі гледача ад па-майстэрску перададзенага твару. Гледачу здаецца, што на ім адлюстраваны нават думкі персанажа.

Дыега Веласкес. Партрэт папы Інакенція X (1650 г.)

Цікавы факт

Дыега Веласкес стаў прыдворным жывапісцам у 24 гады. Ад караля Філіпа IV ён атрымаў высокую пасаду «захавальніка каралеўскіх дзвярэй». Мастак быў надзвычай папулярны, пры двары лічылася ганебным не мець уласнага партрэта пэндзля Веласкеса.

Свой партрэт, выкананы Дыега Веласкесам, папа Інакенцій X назваў «занадта праўдзівым». Нягледзячы на такую строгую ацэнку, іншыя прадстаўнікі каталіцкай царквы таксама пажадалі заказаць свае партрэты ў Веласкеса. Як вы думаеце, чаму?

Росквіт іспанскай драматургіі. Самым вялікім іспанскім драматургам залатога стагоддзя па праве лічыцца *Лопэ дэ Вэга*. Дзякуючы сваёй фенаменальнай працаздольнасці ён стварыў сотні арыгінальных п'ес, найлепшымі ўзорамі сярод якіх сталі камедыі. Пасля іх назвалі «*камедыямі плашча і шпагі*», бо ў галоўнага героя заўсёды былі гэтыя абавязковыя атрыбуты іспанца. Некалькі сюжэтных ліній, якія развіваюцца з прычыны натуральных учынкаў персанажаў, напружаная інтрыга, хуткая змена месцаў дзеяння — адметныя рысы драматургіі Лопэ дэ Вегі.

Асабліва хвалявалі драматурга тэмы кахання і гонару. У камедыі «*Сабака на сене*» гэтыя матывы пераплятаюцца. Шчасцю графіні Дыяны дэ Бельфлор перашкаджаюць саслоўныя забабоны — агульнапрынятыя ўяўленні аб гонары. Толькі дзякуючы вынаходлівасці слугі Трыстана, які выдае свайго гаспадара Тэадора, юнака нязнатнага паходжання, за сына арыстакрата, і здарылася шчаслівая развязка.

Лопэ дэ Вега віртуозна валодаў вершам, таму яго паэтычная мова лёгка ўспрымаецца і ў наступныя эпохі. Прачытайце фрагмент з яго камедыі «*Сабака на сене*» на дадатковай старонцы. Раскажыце аднакласнікам, у чым заключаецца камізм сітуацыі.

Мастацкая культура Іспаніі развівалася пад уплывам супярэчнасцей эпохі. У ёй суседнічаюць глыбокі змест і нацыянальна-бытавы каларыт, пацуцёвы свет і рэлігійнасць, стрыманасць і смелыя пошукі новых мастацкіх сродкаў.

Пытанні і заданні

1. Пазнаёмцеся больш падрабязна з творчасцю Эль Грэка на кампакт-дыску. Назавіце яго работы, у якіх важную ролю ў сюжэце і кампазіцыі адыгрывае пейзаж.
2. Успомніце карціну «*Мяніны*» Дыега Веласкеса, з якой вы пазнаёміліся ў 5-м класе. Іспанскі мастак ХХ стагоддзя Пабла Пікаса прапанаваў сваю трактоўку кампазіцыі Дыега Веласкеса «*Мяніны*». Ён напісаў на тэму «*Мянін*» 58 варыяцый. Кожны персанаж тут нясе падвойнуюсэнсавую нагрузку — добра і зла, жыцця і смерці. Якія дэталі з работы Веласкеса вы пазнаеце ў палатне Пікаса?
3. Якія загадкі, на ваш погляд, хаваюцца ў карціне «*Мяніны*» Веласкеса? Як вы лічыце, чаму так складана адказаць на пытанне пра тое, хто з'яўляецца галоўным героем гэтай карціны?
4. Драматычныя творы Лопэ дэ Вегі паслужылі асновай мноства спектакляў і экранізацый. Паглядзіце фрагменты музыкальнага фільма «*Сабака на сене*», знятага ў 1977 годзе рэжысёрам Янам Фрыдам па аднайменнай камедыі. Паразважайце, ці змаглі стваральнікі кінакарціны адлюстраваць атмасферу барочнай Іспаніі. У чым гэта выявілася асабліва?

Пабла Пікаса.
Мяніны.
Інтэрпрэтацыя
№ 22 (1957 г.)

Творчая майстэрня

5. Пазнаёмцеся ў інфармацыйных крыніцах падрабязней з нацюрмортамі Франсіска дэ Сурбарана. Звярніце ўвагу на асаблівасць іх кампазіцыйнай пабудовы. У класе зрабіце «інсцэніроўку» нацюрмортаў іспанскага жывапісца. Для гэтага трэба: прынесці садавіну і посуд, накрыць драпіроўкай-абрусам стол, расставіць належным чынам прадметы. Абавязкова арганізуйце цёмны фон! А зараз вы можаце сфатаграфавачь свой нацюрморт а-ля дэ Сурбаран.

6. Адным з яркавых іспанскіх жывапісцаў з'яўляецца Барталамэ Эстэбан Мурілья. Разгледзьце на дадатковай старонцы яго карціну «Вулічныя хлапчкі», «Маленькі жабрак». Падрыхтуйце пра гэтыя работы ілюстраваны аповед. Знайдзіце і ахарактарызуйце ў творах рысы рэалізму, нацыянальна-бытавога каларыту.

§ 25. Мастацтва Нідэрландаў: непадобныя суседзі

У XVII стагоддзі адбыўся раскол паміж паўднёвымі і паўночнымі правінцыямі Нідэрландаў. У выніку барацьбы паўночная частка краіны аддзялілася, атрымала самастойнасць і стала называцца Галандыяй. Паўднёвая частка працягвала падпарадкоўвацца Іспаніі і называлася Фландрыйяй. Гэта прывяло да ўзнікнення дзвюх розных школ жывапісу: галандскай і фламандскай.

Мастак з сусветнай славай. Уласціvasці і асаблівасці фламандскай школы жывапісу найбольш поўна і ярка праявіліся ў творчасці *Пітэра Паўля Рубенса*.

Як выглядаў знакаміты жывапісец у zenіце сваёй славы, мы можам убачыць на *«Аўтапартрэце з Ізабэлай Брант»*. У гэтай рабоце Рубенс паказаў сябе прыгожым і самаўпэўненым. Модны строй падкрэслівае яго мастацкі густ і арыстакратычнасць. Пастава мастака, яго лёгкі нахіл і паварот да жонкі дэманструюць пачуццё ласкавага заступніцтва. Пра лад у сям'і сведчаць жэст скрыжаваных рук і кампазіцыйная пабудова: фігуры аб'ядноўваюцца ў суцэльны авал.